

Դ. Ի. ՄԵՆՇԵԼԵՆԻ

Յունիսը 20-ին մեռաւ ռուս զինական Գմիտրի Իվանովիչ Մենդելէկը, որ ոչ միայն ռուսաց մէջ, այլ և արեւմուտէ վայրերէ եր ինչպէս մեծ քիմիկոս:

* Մնում էր 1834-ին Տորոնտոյում. նորա հայրը նոյն քաղաքի գիմնազիոնի տեսուչն էր և մեռաւ, երբ որդին հազիւ տասը տարեկան էր դառել: Նա իւր կրթութիւնը պարտական է մօրը, որ հանգուցեալի ասելով մեծ ազգեցութիւն է ունեցել նորա մօտաւոր զարգացման վերայ: Մենդելէկը իւր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացել է Պետերբուրգի Մանկավարժական ինստիտուտում, որ նորա քիմիայի ուսուցչն է եղել Վոսկրեսենսկին, քիմիկոսութեանը՝ Լենցը և մատիմատիկոսի՝ Ոստրոկրատսկին:

Ուսումը աւարտելուց յետոյ մի առ ժամանակ ուսուցչութեամբ է պարապել Սիմֆերոպոլում և Օդեսայում, բայց շուտով վերադարձել է Պետերբուրգ և պարապել է քիմիայով: Քիմիայի և քիմիկոսութեան մագիստրոսի քննութիւն տալուց յետոյ սկսում է դասախօսել Պետերբուրգի համալսարանում և ապա 1859 թ. ուղարկուում է արտասահման և 2 տարի մնում է Հայդելբերգում և հրատարակում է մի քանի մասնագիտական հետազօտութիւններ: 1861-ին՝ վերադառնում է Պետերբուրգ և դասախօսում է քիմիայի պրիւատ դոցենտի աստիճանով համալսարանում: 1863-ին նշանակուում է արուեստագիտական ինստիտուտում ուսուցչապետ, իսկ 1866-ին միջադրուում նոյն ադաիճանով Պետերբուրգի համալսարանում: Այդ ժամանակներում նա հրատարակում է մի քանի շարադրութիւններ՝ արդիւնք հետազօտութեանց ջրի և ցքու միացման, նաւթի ուսումնասիրութեան (Բաքուում) ևլն:

1868—70 լոյս է տեսնում նորա «Քիմիայի հիմունք»ը որի մէջ ցոյց էր տրուած քիմիական տարրերի պարբերական համակարգութեան սկզբունքը. յետոյ գազերի առաձգականութիւնը, նաւթի ածխածնածինը, ջրային բազադրութիւնները ըստ իւրեանց տեսակարար կշռի ևլն:

Այս հետազօտութիւնները հռչակեցին Մենդելէկի անունը արեւմուտում և նրա նկարը հրատարակուեցան անգղիական «Scientific Worthie» անուանուած շարքի մէջ, միակ ռուս մարդը, որ ցարդ տրժանացել է այդ պատուին:

Սակայն Մենդելէկը միայն իւր մասնագիտութեամբ չէ բաւականացել. նա հետաքրքրուել է կեանքի և գիտութեան ամէն տեսակ հարցերով:

Նա դադարեց է օգտապարհիով, հետաքրքիր է եղել մեզի-
ումի երեւոյթով, գրել իտալերիտիզմի մասին, կազմել է գեղարուես-
տական հաւաքածոներ, բայց առաւել զբաղուել է ռուսաց
արդիւնաբերութեամբ: Նա ուսումնասիրել է նախ, քա-
րածուի և հանքային գործերը և այլն: 1890 դադարում է
համալսարանում դատախօսելուց և առեւտրի ու մանուֆակտուրի
դեպարտամենտի խորհրդի անդամ դառնում և ջերմ պաշտ-
պան ռուս. արդիւնաբերութեան հովանաւորութեան սկզբուն-
քին: Դործակցել է ղինուսական և ծախային նախարարութեանց
խորհրդին անժուխ միառդի ընտրութեան խնդրում:

1893 ին Դ. Ի. Մ. փողերանոցի նախարարութեան կից
«կշռի և չափի» պալատի գլխաւոր է նշանակուում և սկսում
հրատարակել «ВРЕМЕНИКЪ»ը, ուր լոյս էին տեսնում նորա չա-
փաբերական հետազոտութիւնները: Իւր կեանքի վերջին տարի-
ներում առանձնապէս հետաքրքրուում էր Ռուսաց արդիւնա-
բերութեան և գիւղատնտեսական խնդրով. նա իւր հայեացք-
ները պարզել է «Завѣтныя мысли» և «Къ познанію Россіи»
հրատարակութեանց մէջ, վերջինս մի տարում (1906) 3 հրա-
տարակութիւն ունեցաւ: Այսպիսի անդուլ աշխատութեանց
մէջ էլ կնքեց նա իւր մահանացուն 73 տարեկան հասակում
գեռ ընդունակ աշխատելու և պայծառ և ռոյջ մտաւոր
կարողութեամբ:

Հասարակական խնդիրներում, կարելի էր չհամաձայնել
հանգուցեալի հետ, սակայն անկասկած Դ. Ի. Մենդելէնը
եռանդուն, անկեղծ և արտակարգ խելքի տէր մարդ էր, որ նա
խորը հետք թողեց թէ դիտութեան և թէ ռուսաց հասարա-
կական կեանքի վերայ:

